

Kinh tế Mỹ

và những vấn đề đặt ra

KHƯƠNG DUY

Như những năm 1929 - 1933, năm 2009 sẽ đi vào lịch sử kinh tế Mỹ nhưng với ý nghĩa khác, không chỉ là năm đen tối mà còn là năm suy thoái chấm dứt nhanh hơn sức tưởng tượng. Bài viết này khái quát những động thái cơ bản của kinh tế Mỹ trong năm 2009 và đưa ra một vài nhận định về triển vọng trong năm 2010.

Các vòng xoáy nguy hiểm

Khủng hoảng kinh tế bùng nổ và mạnh dần vào cuối năm 2008, thời điểm được coi là quan trọng nhất trong năm. Việc bàn giao chính quyền giữa Cựu Tổng thống Bush và Tổng thống Obama diễn ra đúng thời gian này đã phần nào làm chậm lại quá trình giải cứu nền kinh tế Mỹ. Kết quả là sức tàn phá của cuộc khủng hoảng lại tăng lên khi bước sang quý I/2009 với tăng trưởng GDP là âm 6,4% (Biểu đồ 1).

Khi xem xét toàn cảnh cuộc khủng hoảng, điều dễ nhận thấy là những vòng xoáy nguy hiểm đã hình thành rất rõ trong nền kinh tế Mỹ (Biểu đồ 2).

Vòng xoáy thứ nhất bắt đầu từ sự đổ vỡ thị trường nhà ở dẫn đến suy thoái kinh tế và đến lượt mình chính suy thoái kinh tế lại làm cho thị trường nhà ở bị tổn hại thêm.

Vòng xoáy thứ hai là khi suy thoái kinh tế, các ngân hàng cảm thấy bi quan và lo sợ rủi ro đối với các khoản cho vay của họ. Do đó, họ cắt giảm mạnh cho vay chi tiêu qua thẻ tín dụng, và từ đây suy thoái lại trầm trọng thêm do người tiêu dùng thiếu tín dụng để chi tiêu trong khi chi tiêu tiêu dùng cá nhân chiếm tới 72% GDP của nước Mỹ.

Hai vòng xoáy khác cho thấy hiệu ứng từ sự giảm giá nhà ở gây ra đối với tăng trưởng GDP. Tác động xấu này một mặt thông qua sự giảm sút của ngành xây dựng; mặt khác, thông qua việc giảm giá liên tiếp của các chứng khoán cầm cố. Do đó, các ngân hàng và các tổ chức tài chính tiếp tục lún sâu vào tình trạng thiếu tín dụng để bơm vào nền kinh tế và kết cục là nền kinh tế bị tác động xấu, GDP sụt giảm.

Điều quan trọng nhất cần phải rút ra là: (i) càng để lâu, các vòng xoáy này sẽ phát huy tác động ngày càng mạnh, khủng hoảng càng trở nên trầm trọng, khó chữa và các biện pháp giải cứu sẽ ngày càng tốn kém; (ii) muốn giải cứu nền kinh tế, phải phá vỡ được các vòng xoáy trên (đảo ngược

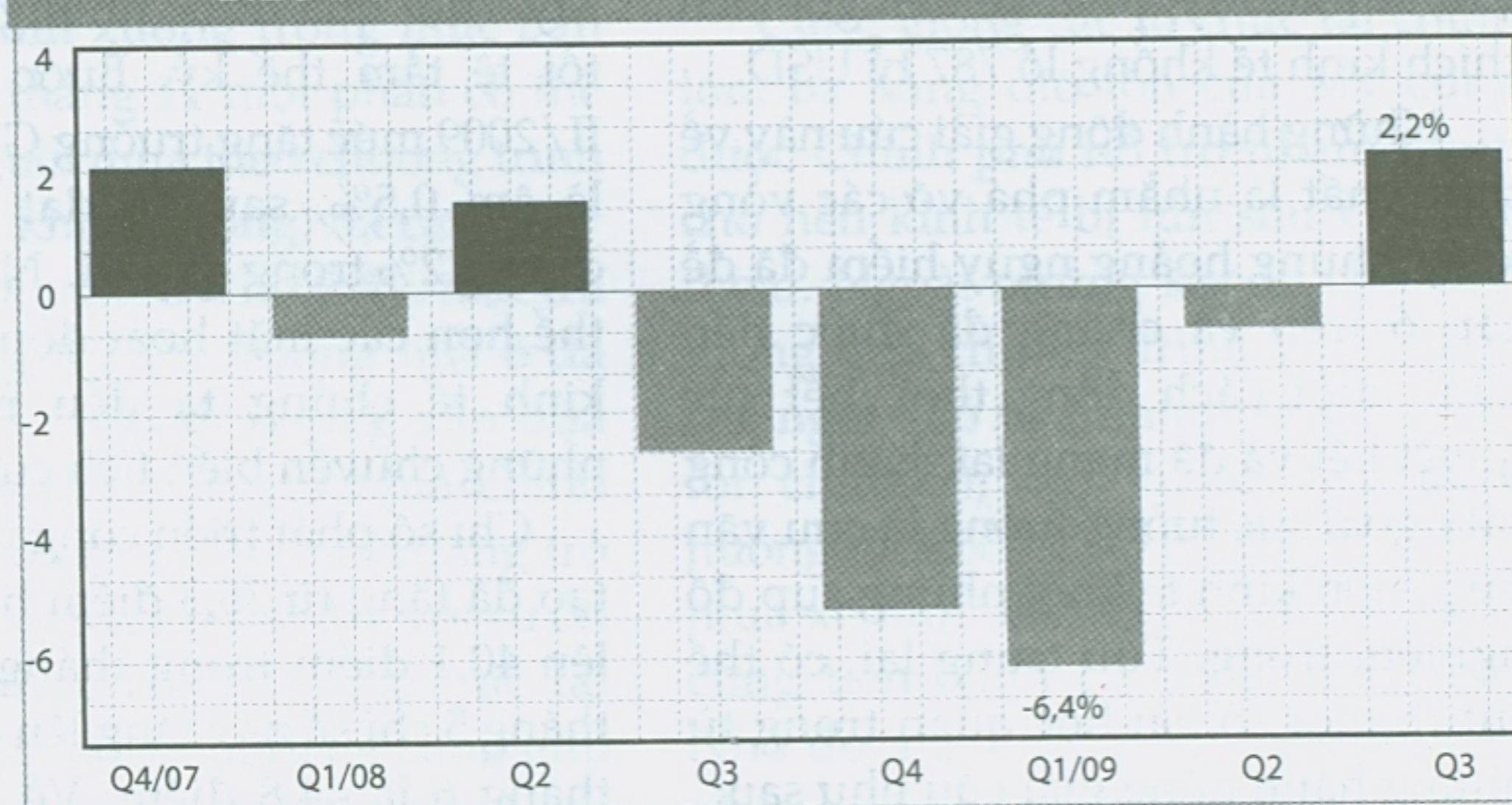
chúng lại); (iii) và đặc biệt, là phải đồng thời tiến hành phá bỏ các vòng xoáy này thì mới có hy vọng giải quyết được vấn đề.

Công cuộc giải cứu

Fed và chính quyền mới của Obama đã tiếp tục những nỗ lực từ thời chính quyền Bush và đưa ra chương trình mới của riêng mình (Những nỗ lực giải cứu cơ bản - biểu đồ 3).

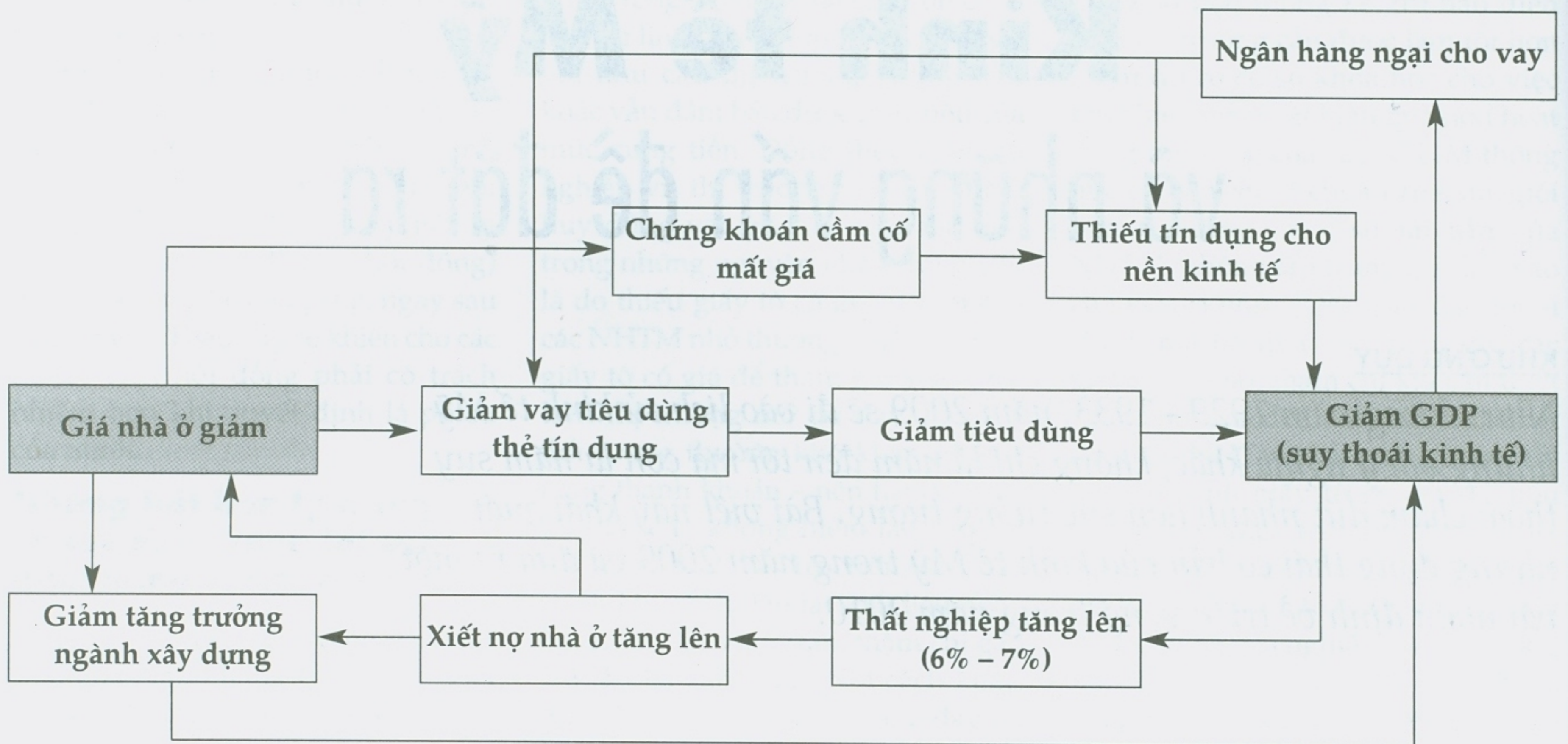
Suy thoái kinh tế Mỹ bắt đầu từ sự đổ vỡ thị trường nhà ở. Chính phủ Mỹ đã rất nỗ lực khi đưa ra các biện pháp nhằm giải cứu cuộc khủng hoảng. Các cơ quan tham gia hành động giải cứu gồm Chính phủ Mỹ, FDIC (Cơ quan Bảo hiểm Tiền gửi Liên bang) và Fed (Cục Dự trữ liên bang Mỹ); Các hướng tấn công đồng loạt nhằm vào cả ba khâu trong chu trình suy

BIỂU ĐỒ 1: TĂNG TRƯỞNG GDP CỦA MỸ (2008-2009)

Nguồn: Money.cnn.com, 22/12/2009, "Economic rebound weaker"

BIỂU ĐỒ 2: VÒNG XOÁY SUY THOÁI KINH TẾ MỸ

thoái gồm: thị trường nhà ở, khu vực tài chính, và nền kinh tế thực (tức tăng trưởng kinh tế); Rất nhiều biện pháp giải cứu kinh tế đã được thực hiện. Chẳng hạn, nhằm ổn định thị trường nhà ở, Mỹ đã có các chương trình giảm thuế cho những người mua nhà lần đầu (lên đến 8.000 USD/người). Trong khi đó để giải cứu khu vực tài chính, có hàng loạt các biện pháp như bơm tiền không hạn chế vào khu vực này nhằm đảm bảo thanh khoản, ra tay cứu các vụ phá sản có tầm ảnh hưởng lớn, mở rộng phạm vi bảo hiểm tiền gửi... Và trong những nỗ lực kích thích nền kinh tế chống lại suy thoái, lãi suất đã được hạ xuống mức gần bằng không. Fed cũng bơm tiền hỗ trợ cả khu vực công ty khi họ thiếu tiền mặt cho chi phí thường xuyên thông qua chương trình mua các thương phiếu công ty. Đặc biệt hơn, trong những nỗ lực của Chính phủ Mỹ, phải kể đến gói kích thích kinh tế khổng lồ 787 tỷ USD.

Những hành động giải cứu này về thực chất là nhằm phá vỡ các vòng xoáy khủng hoảng nguy hiểm đã đề cập ở trên và chúng đã được tiến hành một cách đồng thời, hết sức quyết liệt và đã mang lại thành công rất ngoài sức tưởng tượng là cứu vãn được nền kinh tế khỏi những sụp đổ nghiêm trọng. Tựu trung lại, có thể rút ra một số bài học quan trọng từ những hành động giải cứu như sau:

- Phải cứu khu vực tài chính, ngân

hàng bằng mọi giá (bơm tiền cho tới khi đủ cân bằng tài khoản)

- Hỗ trợ, giải cứu cả các công ty tài chính quan trọng.

- Hỗ trợ thị trường vay nợ của công ty, chống ngừng trệ sản xuất khi hệ thống ngân hàng tê liệt

- Nhanh chóng đưa ra gói kích cầu đủ lớn và các biện pháp kích thích kinh tế đủ mạnh, kịp thời

- Tăng cường, mở rộng các biện pháp ổn định an sinh xã hội cho tới khi có sự phục hồi chắc chắn.

Những dấu hiệu của sự phục hồi

Sản xuất công nghiệp đã vượt qua tình trạng tồi tệ nhất

Với những nỗ lực giải cứu phi thường chưa từng có trong lịch sử và trong kinh tế học, Chính phủ Mỹ và Fed đã nhanh chóng đưa nền kinh tế Mỹ vượt qua được những khó khăn tồi tệ tằm thế kỷ. Bước sang quý II/2009 mức tăng trưởng GDP chỉ còn là âm 0,5%, sau đó đạt mức tăng dương 2% trong quý III. Nếu nhìn cụ thể hơn các mặt hoạt động của nền kinh tế chúng ta đều nhận thấy những chuyển biến tích cực rõ ràng.

Chỉ số phát triển công nghiệp chế tạo đã tăng từ 36,3 điểm hồi tháng 3 lên 40,1 điểm trong tháng 4 và đến tháng 5 chỉ số này tăng lên 42,8 điểm, tháng 6 là 44,8 điểm. Về lý thuyết, đây là một chỉ số quan trọng để đo

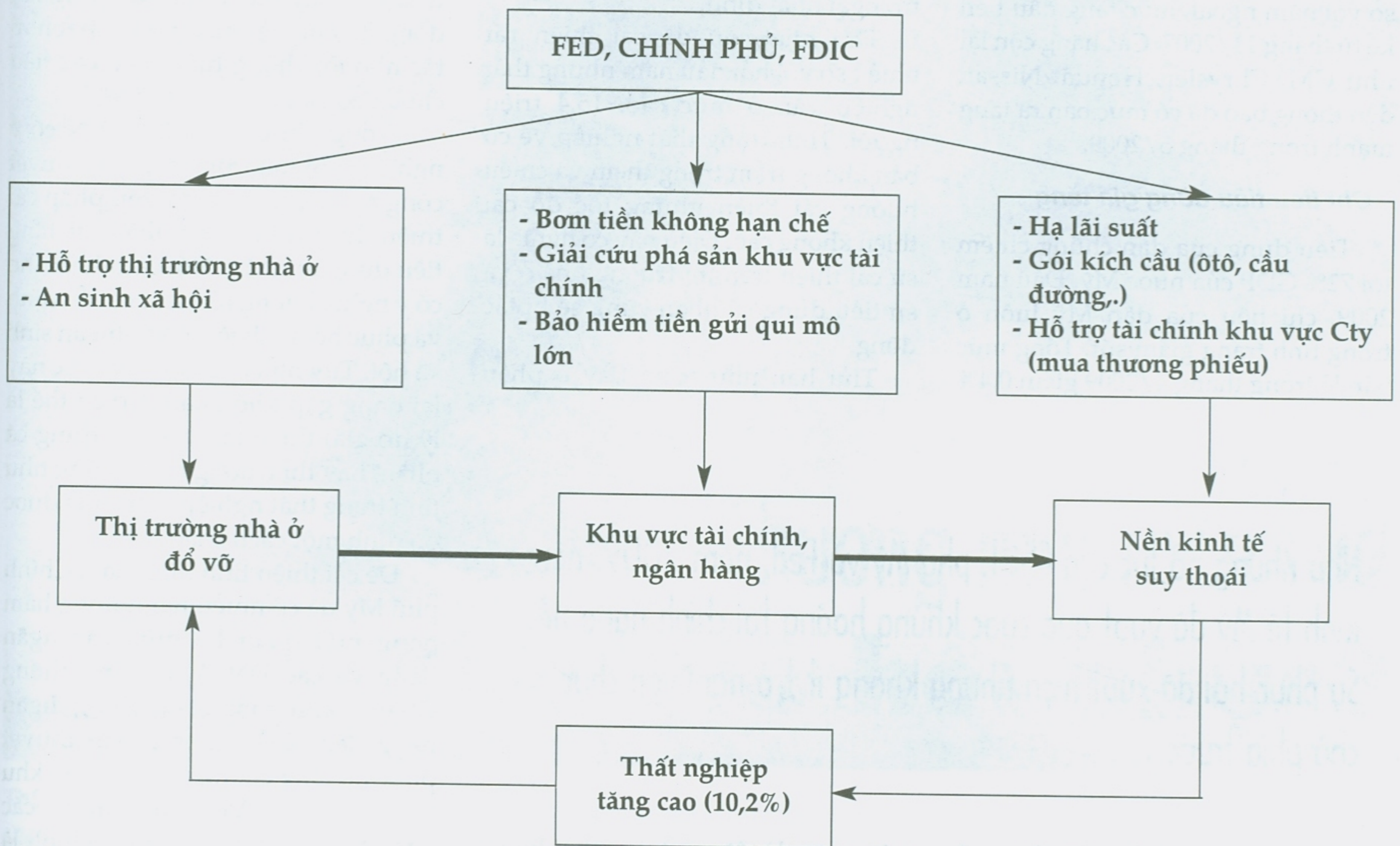
sức khỏe của nền kinh tế. Nếu chỉ số này ở mức dưới 41 điểm thì có nghĩa là nền kinh tế đang nằm trong suy thoái, dưới 50 điểm nhưng trên 41 điểm thì thoát khỏi suy thoái nhưng vẫn trong tình trạng thu hẹp, và trên 50 điểm được xem là tăng trưởng mở rộng. Như vậy, việc tăng nhẹ và vẫn ở dưới 50 điểm của chỉ số công nghiệp chế tạo cho thấy tốc độ suy giảm của khu vực quan trọng nhất của nền kinh tế đã chậm lại, mặc dù vẫn chưa phải là tăng trưởng mở rộng.

Bước sang tháng 7, chỉ số công nghiệp chế tạo tiến một bước dài đạt 48,9 điểm, vượt mức dự báo của các nhà kinh tế. Đáng chú ý nhất là càng về cuối năm chỉ số công nghiệp chế tạo tăng với tốc độ càng nhanh. Tháng 11 chỉ số này đã lên tới 53,6 điểm và tháng 12 chỉ số này là 55,9 điểm. Như vậy, chỉ số này đã vượt 50 điểm một cách chắc chắn, thể hiện sự tăng trưởng dương của khu vực quan trọng bậc nhất này của nền kinh tế. Nói cách khác, khu vực chủ chốt của nền kinh tế thực đang thực sự phục hồi nhanh chóng và có thể tin tưởng rằng thời kỳ tồi tệ nhất của nền kinh tế đã ở lại phía sau.

Thị trường nhà ở đã dần ổn định

Tháng 2/2009, số lượng nhà mới xây tăng 22%, kết thúc chuỗi 8 tháng giảm liên tiếp trước đó. Đồng thời,

BIỂU ĐỒ 3: NHỮNG NỖ LỰC GIẢI CỨU KHÙNG HOẢNG CHƯA TỪNG CÓ

đơn xin phép xây dựng, một dấu hiệu tin cậy phản ánh hoạt động xây nhà trong tương lai, cũng tăng 3%. Đến ngày 24/4/2009, báo cáo của Chính phủ Mỹ nhận định, sự suy giảm của thị trường nhà ở Mỹ sắp kết thúc. Tính chung cả 3 tháng đầu năm 2009, số bán nhà mới xây đã tăng 31.000 đơn vị. Đây là một con số vượt mọi mong đợi.

Các nhà phân tích cho rằng, việc cắt giảm thuế 8.000 USD cho những người mua nhà lần đầu phát huy tác dụng cộng với giá nhà đã giảm khoảng 30% làm cho khả năng trang trải chi phí mua nhà tăng cao là nguyên nhân giải thích sự ổn định dần dần của thị trường nhà ở Mỹ.

Đến tháng 6/2009, mức bán nhà mới xây một lần nữa tăng mạnh tới 11%, mạnh nhất trong vòng 8 năm. Tiếp đó, sang tháng 7/2009, chỉ số này tiếp tục tăng mạnh tới 9,6%. Đây là một dấu hiệu quan trọng cho thấy nền kinh tế Mỹ đang ổn định và phục hồi. Cùng với giá nhà tăng 2,9% trong quý II/2009 là sức mua tiềm năng đối với nhà ở cũng được cải thiện. Theo tính toán của các chuyên gia, với thu nhập trung bình hiện nay là 64.000 USD thì 72,5% tổng số nhà xây mới có

thể bán được.

Số lượng nhà mới xây bán được vẫn tiếp tục tăng ở mức 6,2% trong tháng 10. Sau đó, mức bán nhà mới xây trong tháng 11/2009 bất ngờ giảm 11,3% so với tháng trước, đạt mức thấp nhất kể từ tháng 4, trái ngược với dự đoán của các nhà kinh tế. Theo lịch trình ban đầu, hỗ trợ thuế nhà ở dành cho người mua nhà ở lần đầu (tới 8.000 USD) sẽ hết hạn vào ngày 30/11/2009. Tuy nhiên, do những dấu hiệu về sự ổn định chưa chắc chắn của thị trường nhà ở, ngày 6/11/2009 chính phủ Mỹ thông báo sẽ kéo dài chương trình này cho tới 30/4/2010. Do vậy, có ý kiến cho rằng sự giảm xuống trong mức bán nhà trong tháng 11 một phần có thể là do số người mua theo chương trình đầu (trước khi mở rộng) đã cạn.

Hiện tượng trên cho thấy, mặc dù xét về tổng thể thị trường nhà ở đã dần đi đến ổn định nhưng vẫn dựa nhiều vào sự hỗ trợ từ phía chính phủ. Tuy nhiên, sự ổn định đang trở lại và có ý nghĩa rất lớn đối với sự ổn định và phục hồi của khu vực tài chính, ngân hàng nói riêng cũng như sự phục hồi của cả nền kinh tế nói chung.

Khu vực tài chính, ngân hàng thoát khỏi cơn bão cực

Sau những nỗ lực lớn chưa từng có của Fed và Chính phủ Mỹ, khu vực tài chính ngân hàng đã dần ổn định trở lại, bất chấp một thực tế là 140 ngân hàng phá sản trong năm 2009. Với các tổ chức tài chính lớn thì ngoại trừ Morgan Stanley, còn các tổ chức khác đã bắt đầu hoạt động có lãi. Well Fargo công bố lãi quý II/2009 là 3,2 tỷ USD; JP Morgan là 2,7 tỷ USD, Bank of America lãi 3,2 tỷ USD...

Ngành công nghiệp ô tô có dấu hiệu phục hồi

Cũng giống các tổ chức tài chính lớn, ba hãng ô tô lớn của Mỹ cũng được Chính phủ hỗ trợ nhằm tránh cho nền kinh tế bị lún sâu vào suy thoái. Ngoài những khoản cho vay, thông qua chương trình hỗ trợ tiền cho người bỏ xe cũ mua xe mới (cash for clunker), mỗi người Mỹ được hưởng tới 4.500 USD nếu bỏ xe ô tô cũ mua xe mới. Bên cạnh đó, các hãng cũng tiến hành cải cách mạnh mẽ. Nhờ đó, ngành ô tô Mỹ đã cho thấy những dấu hiệu phục hồi.

Các hãng ô tô hàng đầu đều thông

báo mức bán tăng lên trong tháng 7/2009. Ford có mức bán ra tăng 2% so với năm ngoái, mức tăng đầu tiên kể từ tháng 11/2007. Các hãng còn lại như GM, Chrysler, Honda, Nissan đều thông báo đã có mức bán ra tăng mạnh trong tháng 5/2009.

Chi tiêu tiêu dùng gia tăng

Tiêu dùng của dân chúng chiếm tới 72% GDP của nước Mỹ. Đầu năm 2009, chi tiêu của dân Mỹ luôn ở trong tình trạng giảm sút. Tổng mức bán lẻ trong tháng 4/2009 giảm 0,4%

chưa chắc chắn bởi bên cạnh những dấu hiệu tăng trưởng vẫn còn những trở ngại nhất định.

Thứ nhất, dù đã cải thiện rất nhiều so với hồi đầu năm nhưng thất nghiệp vẫn ở mức cao: 15,4 triệu người. Tình trạng thất nghiệp về cơ bản không trầm trọng thêm và chiều hướng cải thiện nhưng tốc độ cải thiện không cao. Điều này có nghĩa là sự cải thiện trên thị trường nhà ở và sự tiêu dùng cá nhân cũng sẽ bị tác động.

Thứ hai, như trình bày ở phần

cầu về thủ tục cho vay rắc rối hiện nay. Chẳng hạn: không có gì chứng tỏ độ tin cậy tài chính, số lượng lao động ít, làm việc mang tính chất hợp tác nhỏ lẻ, không tuân theo các tiêu chuẩn cơ bản...

Trong khi đó, các DNVVN có ý nghĩa rất to lớn trong việc giải quyết công ăn việc làm, từ đó góp phần cải thiện được thị trường nhà ở và tăng tiêu dùng cá nhân. Nói cách khác, họ có ý nghĩa không nhỏ đối với ổn định và phục hồi kinh tế, cũng như an sinh xã hội. Tuy nhiên, chính khu vực này lại đang gặp khó khăn. Đó có thể là lý do giải thích tại sao tiêu dùng cá nhân, hay thị trường nhà ở cũng như tình trạng thất nghiệp vẫn chưa được ổn định một cách chắc chắn.

Để cải thiện tình hình này, Chính phủ Mỹ đã có nhiều hành động hâm nóng mối quan hệ giữa các ngân hàng và các DNVVN. Tổng thống Obama còn mời cộng đồng ngân hàng đến Nhà Trắng nhằm thuyết phục họ tăng cường cho vay vào khu vực DNVVN. Về phần mình, các ngân hàng cho biết trở ngại chính là tìm được người vay có đủ năng lực thanh toán. Nếu được hỗ trợ từ phía chính phủ họ sẽ tăng cường cho vay trở lại.

Nhờ những nỗ lực tuyệt vời của chính phủ Mỹ và của Fed, năm 2009, nền kinh tế Mỹ đã vượt qua cuộc khủng hoảng tài chính nặng nề. Những nỗ lực giải cứu khủng hoảng đã thành công trong việc bẻ gãy và đảo ngược được những vòng xoáy suy thoái nguy hiểm. Sự phục hồi đã xuất hiện nhưng những trở ngại vẫn còn. Sự phục hồi thực sự có lẽ sẽ phụ thuộc khá nhiều vào việc giải quyết tình trạng khan hiếm tín dụng hiện nay, đặc biệt là đối với DN vừa và nhỏ. Khi tình trạng thất nghiệp, thị trường nhà ở và tiêu dùng cá nhân được cải thiện, nền kinh tế sẽ phục hồi chắc chắn. Tất nhiên, nhằm đảm bảo sự phục hồi chắc chắn của nền kinh tế tình trạng phá sản trong khu vực tài chính ngân hàng phải nhanh chóng chấm dứt.

Năm 2010 có thể sẽ là năm kinh tế Mỹ tiếp tục phục hồi. Tuy nhiên, tốc độ phục hồi trong nửa đầu năm có thể sẽ khá chậm vì còn phải giải quyết nhiều trở ngại. Mặt khác, quá trình phục hồi sẽ tùy thuộc rất nhiều vào việc Fed sẽ hành động như thế nào với các chương trình giải cứu. ❀

Nhờ những nỗ lực của Chính phủ Mỹ và Fed, năm 2009, nền kinh tế Mỹ đã vượt qua cuộc khủng hoảng tài chính nặng nề. Sự phục hồi đã xuất hiện nhưng không ít trở ngại vẫn chực chờ phía trước.

so với mức giảm 1,3% của tháng 3. Đây là một thông báo gây thất vọng, bất chấp thực tế là thu nhập của người Mỹ tăng cao 1,1% trong tháng này.

Đến tận mùa mua sắm cuối năm mức chi tiêu tiêu dùng cá nhân mới thể hiện khá rõ khuynh hướng tăng. Mức bán lẻ tăng 8,8% trong tuần có lễ Giáng Sinh. Tổng mức chi tiêu riêng trong ngày 26/12/2009 là 7,9 tỷ USD, lập mức cao thứ hai của ngày mua sắm trong mùa nghỉ lễ (ngày đạt mức kỷ lục là ngày 27/11 với tổng mức mua sắm lên tới 10,7 tỷ USD). Điều này cho thấy sức tiêu dùng của dân chúng Mỹ đã có nhiều dấu hiệu phục hồi. Tuy nhiên, đằng sau sự tăng lên đó người ta vẫn thấy có những dấu hiệu chưa thực sự ổn định vì nạn thất nghiệp vẫn cao và nền kinh tế vẫn chưa hoàn toàn thoát khỏi những rủi ro. Dấu sao, sự gia tăng trong tiêu dùng của người Mỹ chính là một dấu hiệu cho thấy sự phục hồi của nền kinh tế Mỹ là có thực, vấn đề chỉ là ở mức độ thế nào mà thôi.

Những thách thức và triển vọng 2010

Xét một cách tổng thể, rõ ràng nền kinh tế Mỹ đã vượt qua được suy thoái và cho thấy khuynh hướng phục hồi. Tuy nhiên, sự phục hồi này

trên, mặc dù đã vượt qua thời kỳ tồi tệ nhất và nhưng thị trường nhà ở vẫn chưa thực sự ổn định.

Thứ ba, thách thức lớn nhất hiện nay chính là vấn đề khan hiếm tín dụng dành cho các DN vừa và nhỏ. Các ngân hàng và các tổ chức tài chính cũng đã bắt nhịp vận hành như trước đây và chỉ số Ted Spread đo đặc sự khan hiếm tín dụng và rủi ro đã giảm từ mức 600 điểm từ thời vụ Lehman Brothers xuống mức dưới 30 điểm. Tuy nhiên, dường như chỉ số này rất khó xuống dưới 20 điểm - khoảng thị trường tín dụng diễn ra bình thường (chỉ số này từ 10 đến 20 cho biết thị trường tín dụng diễn ra bình thường, nghĩa là các đối tượng vay đều có thể tìm kiếm được nguồn vay cho mình).

Ngày 19/11/2009, Bộ trưởng Tài chính Mỹ Geithner cho biết tình trạng khan hiếm tín dụng đã trở lại với các công ty lớn, còn đối với các công ty vừa và nhỏ thì vẫn chưa kết thúc. Các vừa và nhỏ (DNVVN) hiện vẫn gặp rất nhiều khó khăn khi tìm kiếm các khoản vay ngân hàng. Nguyên nhân chính đằng sau hiện tượng này là do các ngân hàng vẫn lo sợ rủi ro đối với những khoản cho vay loại này. Bên cạnh đó, các ngân hàng còn cho rằng các DN vừa và nhỏ thường không có đủ các điều kiện để đáp ứng các yêu